

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 1.

V Ljubljani, 1. januarja 1886. l.

XXVI. leto.

K novemu letu.

„V slogi, bratje, naprej! ker v nji prihodnost jo naša,
Sloga in pravi pogum bodi Slovencu lastnósti!
Prišel spet setve je čas, trudimo se radi veseli,
Srečno bo leto novó, srečni pa bomo mi vsi;
Z Bogom začnimo je zdaj, in zopet končajmo je z Bogom!“

(„Tov.“, 1. l., XL. teč.)

„Učiteljski Tovariš“ začénja danes svoje šestindvajseto leto. Pred petindvajsetimi leti, ko se je naš list ustanovil, so bili za naše šolstvo in učiteljstvo precej drugačni časi mimo današnjih šumečih. — Takrat se je šolstvo in učiteljstvo največ pečalo le s svojimi notranjimi razmerami, a dandanes mora zraven tega, da se naše šolstvo in učiteljstvo razvija in utrjuje domá, tudi braniti in boriti se na vnanje, to je z mnogobrojnimi domačimi in tujimi nasprotniki in z raznimi ovirajočimi zaprekami.

Prišli so zares resni, ozbiljni časi, o katerih je treba pogumneje in vztrajneje delati za splošno in naravno obrazovanje našega milega národa in sicer na prvi in najvažnejši podlogi dobro uravnanega domačega šolstva.

Na delo tedaj, dragi sotrudniki in prijatelji naši! Prva skrb nam bodi, da sami, vsak na svojem mestu, zvesto in goreče izpolnujemo vse dolžnosti v svojem težavnem poklicu, potem pa, da drug drugemu pomagamo in da združeno — vsi vkup — delamo na širnem ljudskem polji za rast in uspeh národnega šolstva in učiteljstva.

Naše delo za domačo sveto stvar prihaja vedno bolj vroče, in le v nerazrušljivi združbi bodemo izvrševali svojo lepo namero za obrazovanje našega milega národa po načelu: „Vse za vero, dom in cesarja!“

Učitelj in vzgoja.

Prenapetosti imajo dandanes navadno večjo prednost, kakor pa zlata srednja pot, in to ni ravno čudno; kajti to, kar je navadno, naravno, nima dandanes dražljivosti; to, kar ne provzročuje pozornosti, šuma, občudovanja, je dandanes malo vredno.

Ravno zato pa učitelji novega časa jako radi samo poučujejo, pa prav malo vzgojajo. Sevéda, si mislijo, da le pouk je kaj vreden; saj ravno s poukom učitelj prav

leško pokaže, koliko veljá v šoli. Otrok pride iz šole domov ter pripoveduje očetu, kaj se je vse učil iz zgodovine, fizike, pokaže mu v svojih zvezkih težke naloge iz računstva in še celó nekatere obrazce iz geometrije i. dr. Oče se čudi nad svojim sinom, hvali ga in še bolj pa zdanje učitelje.

Kako pa je z vzgojo? Ali se ta tudi tako lahko spozná? Gotovo ne.

Danes n. pr. je učenec učitelja nalagal; učitelj ga pozove k sebi, ga posvari ter mu razloží slabe nasledke laži; pravi mu, naj si predstavlja vse človeštvo; ako bi drug družega nalagal in drug drugemu ne zaupal — bi potem tudi prisega ne bila nikomur sveta i. t. d. — Sad prave vzgoje se pa ne zapazi precej pri otroku, temuč zori počasi in tudi pozno; še le mož pokaže, če so ga kot dečka vzgojevali, in ta nada in čakanje, to potrpežljivo čakanje na uspeh svoje delavnosti dandanes ni navadna; najraje bi užé jutri radi želí, kar smo danes sejali; radi bi užé danes uživali sad od drevesa, katerega smo včeraj vsadili.

Učitelj ima v šoli dve nalogi: vzgojevalno in poučevalno. Uspehi vzgojevalne naloge se pa ne dadó tako lahko pregledati kakor pri poučevalni, in zato tudi marsikateri učitelj le bolj poučuje, kakor pa vzgojuje; marsikateri se za ustrahovanje zvanaj šole malo briga, ampak le za šolsko disciplino, ker misli, da vzgoja v širnem pomenu ni njegova naloga. Nij čuda, da se sliši dandanes toliko tožeb o zdanji mladini.

Precej je pa temu tudi krivo to, da je šoli odvzeta šiba, da se namreč po §. 24. šolskega in učnega reda telesno pokorilo v šolo ne sme pustiti.

Ni bilo sicer prav, da je učitelj včasi v jezi učence telesno pokoril, a rečem, da je bilo telesno pokorilo v roki modrega vzgojnika pravo zdravilo razposajenim in neobgljivim učencem. Vzgojnik si mora zdaj drugače pomagati. *J. D.*

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

*

Ti svetla zvezda, Vodnik moj!
Si dalč pred meno hodil,
Pa bil sim zvest učenec tvoj,
Ker s' me prijazno vodil.
Prav po domače si nam pel
In si tud' moje serce vnel,
Naj po domače pôje
In dramí brate svôje.

Anton Martin Slomšek, kteri se Vodniku v zahvalni spomin tako poklanja za stoletnico njegovega rojstva (Vodn. Spomenik str. 210), se je rodil dne 26. nov. 1800 na Slomu, prijaznem griču župnije Ponikovske (Ponikva) na Štajarskem. Najprej se — hlapčič — učí domá, l. 1814 prične nemške in latinske šole v Celju, nadaljuje nekoliko v Ljubljani in v Senju, dovrši v Celovcu, kjer vstopi l. 1821 v duhovnico, postane l. 1824 svečenik, l. 1825 kaplan pri sv. Lovrencu na Bizeljskem, l. 1827 pri Novi Cerkvi blizo Celja, l. 1829 duhovni voditelj ali špiritval v zedinjenem Krškem in Lavantinskem semenišču v Celovcu, l. 1838 nadžupnik, dekan in šolski ogleda v Vozenici, l. 1844 korar in šolski nadzornik v Šent-Andreju, l. 1846 meseca aprila opat v Celju, meseca maja knezoškof Lavantinski (Labodski), ki se l. 1859 preseli v Maribor, kjer umre dne 24. sept. l. 1862.

Z ljubeznijo do maternega jezika navdihnila ga je mati sama s svojimi milim pesmicami in povéstmi; za slovenščino pa ga je po Vodniku vnel gimnazijski profesor J. A. Zupančič, rojen Ljubljčan (r. 1788, u. 1833) tako, da je v Celovcu bogoslovec razlagal vže svojim vrstnikom slovensko slovnico ter vadil se ž njimi v slovenskem spisovanju pa v slovesnem govorjenju. „O könnte ich heute das Feuer der Begeisterung für die Sprache Slovenia's durch mein brüderliches Wort in euch anfachen, und es während der flüchtigen Tage dieses Jahres hier in eurer Mitte in hellen Flammen unterhalten“ . . . tako navdušeno je ogovoril svoje tedanje učence, in l. 1824 je nemški pisal v Ljubljano profesorju Metelku, naj mu sproti pošilja tiskane pole svoje slovnice. V tem pismu (gl. Jezičnik IX. 1871 str. 15. 16) govori A. Slomšek o skupnem ravnanju na polju k dušni oliki ljubljenih Slovencev, o slovenskem časopisu, o slovenski stolici v Celovcu, o pripravnem slovarju, češ — „naj de začno zidarji (Krajne pis-marji), Korošci pa Štajarci bomo strežači“.

Kakor se je bil v semenišču Slomšek vnel za bogoslovno védo in za knjigo slovénsko, tako je duhovski pastir popeval po domače pesmice pobožne in kratkočasne (p. Slovec Slovenca vabi; Glejte, že sonce zahaja itd.), pa tudi vzvišane (na pr. Zvonov pesm, zložil M. Šilar, vid. Drobt. 1847 str. 166), ter je govoril, kakor „da bi rožice sadil“. — Resno na književnem polju slovénskem je jel delovati, kedar je postal duhovni voditelj ali špiritvál v Celovski duhovščnici. Blagovito delovanje njegovo, tudi slovstveno, po katerem mnogotero previšuje druge rodoljube slovénske, so vže dokaj popisali, na pr. najbolje Fr. Kosar: Beseda v slavni spomin na slovstvene zasluge A. M. Slomšeka l. 1862; A. M. Slomšek . . in seinem Leben u. Wirken . . 1863; Njih življenje in apostolsko delovanje . . v Drobt. 1863 itd.; Dr. v. Hoffinger . . A. M. Slomšek . . Ein Charakterbild aus Oesterr. Süden. 1863. VI. Oest. Revue; I. Macun . . Knjiž. zgodovina Slov. Štajerja . . 1883; M. Lendovšek . . A. M. Slomšeka Zbrani Spisi I—IV. 1876—1885 itd. itd.

Nektere knjige in spise je Slomšek spravil na svetlo celoma sam, nektele le deloma, da jih je na pr. nasvetoval, osnoval, priporočil, ali da jih je s predgovori, z raznimi pesmicami, s prislovcami v vezani besedi pomnožil, ali da jih je v obliki popravil, stvarno vravnal, bistveno zboljšal itd. — Bolj razvidno bode to pri učencih, pomočnikih in naslednikih njegovih posebej. Sedaj naj jaz vzlasti gledé na knjigopisje Lendovšekovo le ob kratkem naštejemo knjige in knjižice njegove ter pokažemo sproti, kako je Slomšek napredoval v besedi in pisavi slovénski.

Prvo književno delo njegovo, razun nekterih pesmic, utegne biti:

1) Križev pot, nekoliko bolj obširen, kakor se nahaja v starih evangelijih (I. Knj. Lendovšek. str. 231).

2) Posebni Nauki ino Molitve za žensko mladost (Mnemos. Slavic. 167). — V Celovci 1835 (Knj. Lend. 234—5).

3) Molitvice ino potrebni Nauki za pridne mladenče (Mnem. Slav. 167). — V Celovci 1838 (Knj. Lend. 236). — V rokah mi je

4) Prepis eniga pisma Gospod fajmoštra v Babolni na Tisi na Oger-skim, 3. velciga serpana 1831, v katerim pišejo ta skerbní gospod, kako so srečno zdravili tiste, ktere je bolezen kolera prijela (I. Knj. Lend. 231. — IV. str. 225). — „Ker je bila naša vas v veliko nevarnost prišla, piše fajmošter Janez Morvaj po prevodu Slomškovem, ne morem Boga vsigamogóčniga dosti zahvaliti, de sim poskusil, in tako hitro za to strašno bolezen pomoč in zdravilo najdel . . . Prosim pa tudi vse, kteri bodo to brali, de naj nikar ne mislijo, de svoje hvale išem, le samo zaupanje ino spoštovanje do visoko častitiga, milostiviga gospoda velciga škofa patrijarha, našiga ljubiga

očeta, in ljubezen do bližniga, s katero želim svojim bratom pomagati, to mi je serčnost dalo resnično in iz serca vse povedati, kar se per nas godi (cf. Drob. 1856).“

5) Prijetne perpovedi (II. pripovedi) za otrôke. Iz Némškiga naslovenili (II. poslovenili) mladi duhovni v' Celovski duhovšnici. V Celovci 1832. 8. 80 (Šaf. 91). — II. nat. 1836. 8. 96. s podobo in pripisanim geslom: »Poštenje nosi srečo, — Goljfijsa goni v' ječo«. — Predgovor tudi I. natisa se glasi:

Preljubeznivi mladi Slovenci! Stara navada je med nami eden drugimu kaj v dar pernesti, kedar se objišemo, alj k hiši pridemo. Posebno otroci se veselijo starejšov, bratov in sester, kedar imajo damo priti; na proti jim letijo, ino od daleč prašajo: „Kaj ste prinesli?“

Tudi mi vam, preljubi mladi brati, in sestre, kaj lepiga ino dobriga pernesemo, za veselje in podvučenje. Čedne, prijetne bukvice so, polne zalih pripoved, ki nas prav po domače vučijo bogoljubno ino pošteno živeti, časno srečnim, in večno zveličanim biti. Kaj pa je boljiga, kakor to!

Pripovedi te so bile od prečestitiga, visokovučeniga gospoda Krištofa Šmida, korarja na Nemškim, mladim ljudem posebniga prijatla, iz pisem starih časov nabrane, in čedno obdélane. Vam, ljubi otroci, pa tudi odrašeni, ino vsi, ki ste ljubim otrokam prijatli, smo jih mi braterno naslovenili, sami sebe slovenšine prav pervadit, vam pa z' tim daram veselje naredit.

Če bi vam enekatere besede neznane hodile, imate druge zravno vložene, morde bolj zastoplive; saj veste, de smo iz vsih krajev Slovenskiga zbrani, in bomo spet na vse kraje razposlani Gospodov vinograd slovenskiga ljudstva obdelovat; potreba je, de se dobro povsodi zastopimo.

Iz ljubezni vam bukvice te podamo, iz ljubezni jih berite tudi vi, ino pa molite za nas, naj nam vsmilen Bog dobriga duha da, se za sveti mašni stan prav vredno perpraviti, de kedar k vam pridemo, eden drugimu po pravi poti v nebésa pomagamo. — Zdravi bodite! Bog vas ovari!

V Celovci perviga Rožencveta 1832.

Mladi duhovni.

Slomšek kot pedagog.

„Dokler bo slovensko gôrje stalo,
Tvoje bo imé se lesketalo.“

Neugodne okoliščine bi morale vplivati na slovenski národ, ako ne bi napredoval v duševnem obziru; kajti za omiko našega ljudstva se je trudilo in se še trudi toliko izvrstnih domoljubov, da moramo reči: Slovenci so vender še v veliki milosti pri Bogu, ker jim pošilja toliko plemenitih voditeljev. Mej prve voditelje, in učitelje slovenskega národa smemo po pravici prištevati pokojnega škofa Slomškega in staviti ga moramo tako rekoč v eno vrsto s pokojnim Bleiweisom, očetom Slovencev. Kar je storil Bleiweis na političnem in národno-gospodarskem polji za Slovence, to je storil za-nje v cerkvenem in šolskem obziru Slomšek. Bleiweis je imel pri svojem delovanji pred očmi odrasli národ naš, Slomšek je pa največ vplival na slovensko mladino, in sicer neposredno kot učitelj in duhovnik, posredno pa kot pisatelj in višji duhovnik. Delovanje Slomšekovo se je užé tû pa tam dostojno ocenjevalo. Največjo zaslugo ima v tem obziru č. g. kanonik Kosar, ki je že pred 20 leti sestavil najboljši, najobširnejši Slomšekov životopis (v nemškem jeziku), kateri je služil in služi še zmirom prav dobro vsem Slomšekovim častilcem, ki so kdaj tega uzornega moža s persom slavili.

Drugo zaslugo za dostojno slavo Slomšeku ima pa č. g. Lendovšek, ki je nabral in izdal vse njegove spise. Č. g. Kosar je Slomšeka vsestransko opisoval in nam kazal verno sliko njegovega blagotvornega delovanja, kako je Slomšek živel, počenši kot učenec in pastirček v svoji priprosti rojstni kmetski vasi, in dokončavši prezaslužno življenje kot Mariborski knezoškof. Č. g. Kosar v tem životopisu nikakor ni prezrl njegovega delovanja kot učitelj v ožjem in širjem pomenu. Sevéda v ožjem pomenu se Slomšek le v mali meri mora „učitelj“ imenovati, temveč pa v širjem pomenu besede. Vsak duhovnik je užé po svojem poklicu tudi učitelj, posebno pa je bil to Slomšek, ki je presrčno ljubil šolo in mladino slovensko, ki je ves hrepenel po sreči svojih slovenskih rojakov, in je bil trdno prepričan, da le večja izobraženost jih more osrečiti. Slomšek je storil v cerkvenem in šolskem obziru toliko za svoj národ, da je zaslužil, da se potomci njega neprenehoma spominjajo. Njegovo delovanje na cerkvenem polji naj se popisuje posebej, in njegove zasluge za slovensko šolstvo pa zopet posebej. [On je kot učitelj v ožjem in širjem smislu tako uspešno deloval, tako uzorna pedagogijska načela razvijal in národ slovenski tako ljubeznjivo učil, da si je v resnici zaslužil častno imé prvega slovenskega pedagoga. Ta čast in slava mu ne pripada samo radi tega, ker je bil v resnici prvi, ki se je uspešno potezal za to, da so dobile naše šole slovenski značaj, marveč veliko bolj radi tega, ker je mej vsemi znanimi in še živečimi slovenskimi učitelji razvijal največ iz svojega lastnega prirojenega talenta najboljša pedagogijska načela, katerih pa ni morebiti samo za-se rabil, ampak sporočal vsemu slovenskemu svetu. Slomšekovi nauki, navodi in migljaji o edino pravi in dobri vzgoji in o uspešnem nauku so tako izvrstni, da bi bilo treba prav spretne peresa, katero bi jih v njegovem duhu dalje razširjevalo.] Če tudi moje pero temu ni kos, vender bi s svojimi slabimi močmi rad pripomogel, da se tudi mej ljudskimi učitelji pomnoži število Slomšekovih častiteljev. Radi tega bodem poskusil v sledečem Slomšeka naslikati: 1. kot šolskega prijatelja v obče, 2. kot učitelja šolske mladine, 3. kot učitelja učiteljev, 4. kot učitelja odraslega slovenskega národa in 5. pa oceniti ga kot slovenskega šolskega pisatelja.

Anton Slomšek se je porodil v 26. dan novembra 1800. l. v župnini Ponikvi, v občini Slom, od koder se tudi izpeljuje imé „Slomšek“. Stariši njegovi so bili precej premožni kmetje. Šole pa takrat ni bilo niti v njegovi rojstni vasi, niti v tamkajšnji župnini; otroke je poučeval brezplačno duhovnik Jakob Pražnikar, kateri je tudi malega Slomšeka vzprejel v svojo šolo. Koj prvo leto kazal je Slomšek bistro glavico in jako veliko veselja do naukov. Bil je mej najboljimi učenci prvi. Kakor deček bil je najrajše sam; a vrnivši se iz šole domov, je pred zbrano deco govoril tako, da so ga stari ljudje radi poslušali in rekli: „Ta bode sčasoma velik gospod“. V gimnazij je hodil v Celje, kjer se je vedno odlikoval, posebno v latinskem in slovenskem jeziku. Profesor Zupančič vzbudil je v Slomšeku veselje do književnega dela. Njegove dobro izdelane pismene naloge je v šoli javno čital in ga pred vsemi učenci pohvalil. Užé takrat se je Slomšek tudi uril v pesništvu. Prvo svojo slovensko pesmico zapel je v slavo svojemu profesorju Zupančiču. Kakor je bil Slomšek srečen v šoli, tako nesrečen pa je bil domá. Mati mu rano umre, oče se vdrugič oženi, ter se ne briga dosti za dijaka Antona, ki je moral iskati drugih dobrotnikov. Mej temi mu je bil največi podpornik domači duhovnik Pražnikar.

Dovršivši pod takimi in enakimi okoliščinami takratni šestrazredni gimnazij v Celji, odloči se, da bode filozofične nauke v Ljubljani dokončal. Tù mu pa tovariši pripovedujejo, da more v Senji oba tečaja v enem letu dovršiti. Kdo je bil srečnejši od Slomšeka! Hitro hiti v Senj, od koder prinese izvrstno svedočbo. Pa imel je

zopet nove nezgode. Rad bi bil prišel v Ljubljansko semenišče, pa so mu odgovorili, da spričevalo iz Senja ne veljá za Ljubljano, in da mora v Ljubljani še eno leto hoditi v filozofiški tečaj. Žalosten odide Slomšek v Celovec, kjer so pa isto od njega zahtevali. Na zadnje se odloči, in hodi še eno leto v filozofijo. Dovršivšega tudi to leto z izvrstnim uspehom vzprejeli so ga 1821. l. v Celovško semenišče. V semenišči budila se je v Slomšku ljubezen do slovenščine in do učiteljstva; videč, kako njegovi tovariši zanemarjajo slovenski jezik, ponudi se ravnatelju semenišča, da hoče svoje tovariše brezplačno poučevati v slovenščini, kar se mu je tudi dovolilo. Pri tem je imel Slomšek za one čase prav čudovite uspehe. Vsem bogoslovcem se je bila slovenščina izvenredno priljubila, in vsi so dolgo še pripovedovali, kako lahko in razumljivo jih je Slomšek poučeval. Ker so Slomšekovi učitelji njegovo duhovitost in pridnost vedno bolj in bolj spoznivali, imenovalo ga je ravnateljstvo za knjižničarja Celovškemu semenišču. Od te dôle se je Slomšek malo na dan pokazal; vse dolge dneve je tičal do pozne noči v semeniški knjižnici. L. 1824. je bil Slomšek posvečen v duhovnika, ter je eno leto potem bil duhovni pomočnik pri sv. Lovrencu na Bizeljskem, od koder pa je bil 1827. l. v isti lastnosti prestavljen k Novi cerkvi blizo Celja.

Kot duhovni pomočnik je bil Slomšek tih in delaven; v društvu je bil rad pošteno vesel, in je rad katero zapel. Veliko pesmic, katere se še zdaj slišijo pri Slovencih, zložil je Slomšek; mej drugimi njegovimi pesniškimi izdelki iz te dôle imenujemo prevod Schillerjeve pesmi „o zvonu“. Kot govornik, bodi si v društvu gospóde, kmetov ali otrok, so ga vsi čislali. V svojem govoru imel je nekaj posebno milega; izraževal se je na kratko, a čustveno; poleg tega znal je svoj govor tako urediti, da je ugajal osebi, s katero je govoril. Užé po govoru se je videlo, da je bil Slomšek pedagog. Kmetje, kateri so ž njim občevali, rekli so, da je Slomšek govoril, kakor da bi človek „rožice sadil“.

L. 1829. postal je špiritual v Celovškem semenišči. V tej težavni službi ravnal je Slomšek z bogoslovci strogo pedagogično, ter je znal tudi male pogrške hitro odstraniti. Njegovo ravnanje pa se je vendar nekaterim bogoslovcem zdelo prestrogo in neznosno. Zato mu pri neki priliki bogoslovec kar v obraz reče: „Jaz vas sovražim“, na kar mu pa Slomšek čisto mirno odgovori: „A jaz vas ljubim“. (Dalje prih.)

Navodilo za pouk v realijah.

(Govoril pri okrajni učiteljski konferenciji v 8. dan julija t. l. v Postojini Franjo Kalin.)

Kakor znano, zahteva šolska novela z 2. maja, kakor tudi ukaz ministra za uk in bogočastje z 8. julija 1883. l., da bi se pouk v realijah nekoliko skrčil, ker je bilo do zdaj za ta pouk preveč tvarine odmerjene in, kakor se čuje, se v tem pouku na marsikaterih ljudskih šolah preveč pretirava.

Ker se realijé poučujejo na podlogi „beril“, v katerih so nekateri sestavki realističnega zapopadka preobširni, drugi pa pomanjkljivi — moramo v dosego učnega smotra ali učne svrhe biti jako izbirčni, da si učno tvarino realij kraju primerno volimo in da pomanjkljive sestavke (berilne vaje) po krajnih potrebah z boljšimi, bolj praktičnimi nadomestimo, kajti prepričani smo, da „berila“, katera so v zadnjih letih izšla v c. kr. zalogi šolskih knjig, rabila se bodo neizpremenjena gotovo še lepo vrsto let zato, ker se omenjena zaloga morda na naše želje ne bode še tako hitro ozirala. In — te naše želje so, da bi bila nova berila, kar se tiče realij sploh bolj krajnim kmetskim razmeram primerna, bolj jedrnata in ne preobširna. Vsak izmej nas, ki deluje kot učitelj na

kmetih, ako primerja učne načrte za ljudske šole in pa naša zdanja „berila“, na podlogi katerih nam je realije v šoli poučevati, reči in pritrčiti mi mora, da so precej nepraktična; vsa zahtevana in določena, oziroma v „berilih“ navedena realistična tvarina se z mladino nikakor ne more temeljito in tako obdelati in preleteti, da bi mladina od nje v javnem življenju v resnici tudi imela kako dejansko korist.

Kot obligaten predmet je realističen pouk še le za srednjo in višjo stopinjo ljudskih enorazrednic. Da bode nam pa tudi na tej stopinji z realijami kaj gotovega doseči mogoče, moramo za ta nauk šolsko mladino užé na nižji stopinji vredno in temeljito pripravljati, kar dosežemo z nazornim poukom. Ako so se nazornemu nauku namenjene začetne vaje z mladino stvarno in temeljito obdelale, bode ta na srednji in višji stopinji tudi popolno sposobna za naravoslovni, prirodopisni, zgodovinski in zemljepisni pouk, kar ga je za to stopinjo predpisanega.

Na podlogi ravno navedega sestavi sem sledeči navod in načrt kot odgovor na stavljeno mi vprašanje.

A. Prirodopis.

Namen temu pouku je: vzbuditi mej učenci veselje do prirode, — jih seznaniti z najvažnejšimi stvarmi iz vseh treh glavnih prirodnih kraljestev, poudarjaje sosebnost njihno veljavo za domače gospodarstvo, poljedelstvo, umetnijo in obrtnijo. Sestava človeškega telesa, — najvažnejši nauki o zdravju človeškem.

Podrobni učni načrt:

Enorazredna razdeljena ljudska šola ima za prirodopis odmerjene le $\frac{1}{2}$ ure na teden ali 20 ur za vse šolsko leto; ravno to velja tudi za nerazdeljene ljudske enorazrednice.

Torej naj se v tretjem in četrtem oddelku po „Drugem Berilu“ sledeča tvarina obravnava:

III. oddelek. Govedo, konj, ovca; pes, prešič, koza, mačka, miš; krt, zajec; golob; železo, kuhinjska sol, zlato, kameno olje; črešnja; rujavi hrošč, glogov belin; martinček, rega; vrabec in postrva.

V IV. oddelku pa po „Tretjem Berilu“ sledeče: Troje kraljestvo prirode; netopir, volk, lev, jež, kuna, velbljod; som, kregulj, kos; kače; apnenec, žveplo; bučele, črvi; rež, strupene gobe; sadjereja; rak. Dalje: človek in deli njegovega telesa; skrb za zdravje.

B. Prirodoslovje.

Smoter prirodoslovnega pouka je, da se spoznajo najimenitnejše prikazni v prirodi na podlogi „berila“ s kakim primernim poskusom; razlagati sestavo in rabo prirodoslovnega orodja — najbolj znamenitega v vsakdanjem življenju.

V III. oddelku obravnava se na teden po $\frac{1}{2}$ ure sledeča učna tvarina po „Drugem Berilu“: Zrak, veter, rosa in slana, megla, oblaki in dež, sneg in toča; solnce in veter, hlapenje, nevihta in strela.

Opómnja. Prvemú oddelku II. razreda dvorazredne šole naj se poleg omenjenega dodá še obravnava: „občne lastnosti teles“.

V IV. oddelku naj se po „Tretjem Berilu“ na teden po $\frac{1}{2}$ ure sledeča tvarina obravnava: Zrak, zračni tlak, tlakomer, voda, kuhanje, hlapenje; toplota, razširjanje toplote, gorkomer, zvok in jek; svetloba, mavrica; magnetizem, elektrika, strelod.

Ker je „prirodoznanstvu“ za razdeljene in nerazdeljene enorazrednice, kakor tudi za dvorazredne ljudske šole v učnem črtéžu po enoliko časa na teden določenega, se ima na dvorazrednicah ravno toliko slik tega predmeta vzeti in obravnavati in sicer:

I. oddelku II. razreda, kar v III. oddelku enorazrednice, a v II. oddelku II. razreda pa ona tvarina, katera se je v IV. oddelku enorazrednice obravnavala.

C. Zemljepis.

Smoter temu pouku je: Poznati najvažnejše stvari iz prirodoznanskega zemljepisa, — natančneje spoznavati domačijo, domačo deželo, avstrijsko-ogrsko državo; pregled Evrope in drugih delov zemlje.

Podrobni učni načrt. Za razdeljeno enorazredno ljudsko šolo odločeno je temu predmetu na teden po $\frac{1}{2}$ ure, — za vse šolsko leto torej 20 ur.

V III. oddelku obravnava se po „Drugem Berilu“ sledeča tvarina: šolska soba, šola in njena okolica, strani neba, dan in noč, leto, letni časi, lunini izpremeni; domača hiša, opazovanje domačega kraja raz kakega primernege hriba; selo, vas, trg, mesto; vir, potok, reka, veletok, jezero, morje; stanovi, občina, okraj, dežela, država; poglavarji občin, okrajev, dežele, države; kratek pregled domače dežele.

V IV. oddelku pa po „Tretjem Berilu“ sledeče: Popis domačega kraja, kranjska vojvodina, podoba naše zemlje, razne točke in črte na naši zemlji; solnce, solnce in zemlja, solnčni in lunini mrk; nebna telesa, zemlja in njeni deli, morja, avstro-ogrska monarhija splošno; Postojnska jama, Bohinjsko jezero.

Nerazdeljena enorazredna ljudska šola. V II. oddelku te šole odločeno je zemljepisnemu pouku na teden po $\frac{1}{2}$ ure, torej za vse šolsko leto 20 ur. V tem oddelku naj se obravnava iz zemljepisa ona tvarina, kot se je obravnavala v III. oddelku razdeljene ljudske šole.

V III. oddelku nerazdeljene ljudske enorazrednice določeno je zemljepisnemu pouku po 1 uro na teden, torej 40 ur za vso šolsko leto. V tem oddelku obravnava se ona tvarina iz zemljepisa, katera prebavljala se je v IV. oddelku razdeljene enorazredne ljudske šole, čemur se pa še to-le dodá: Evropske države in njihna poglavitna mesta; razdelitev avstro-ogrskih prebivalcev, pridelki v avstro-ogrski državi; razdelitev avstro-ogrške države, popis vsake dežele za-se (posebej), kranjski sosedne dežele bolj natančno.

Dvorazredna ljudska šola.

I. oddelek II. razreda — po 1 uro v tednu ali 40 ur mej šolskim letom. Obravnava se tvarina III. oddelka razdeljene enorazrednice sè sledečim dodatkom: Cérkniško jezero; Sava, Drava in Soča; Kras, nekoliko o sosednih deželah in pa prav kratek pregled Avstrije; poluotok, otok. II. oddelek, po 1 uro v tednu. V tem oddelku poučuje naj se zemljepisna tvarina iz III. oddelka nerazdeljene ljudske šole.

D. Zgodovina.

Učni smoter temu pouku je: znati je najimenoitnejše zgodbe iz občne zgodovine in bolj natančno zgodbe iz zgodovine „avstro-ogrške države“ in domače dežele, poznati glavne točke ustave.

Podrobni učni načrt. Razdeljena enorazredna ljudska šola. III. oddelek po $\frac{1}{2}$ ure v tednu = 20 ur zgodovinskega pouka v vsem šolskem letu.

V tem oddelku poučuje se: zgodovina domače šole in njene okolice; po „Drugem Berilu“ pa: Solon in Krez, Krez in Cir, Ciril in Metod, Zajčki samostan, Leopold Babenberški, Rudolf Habsburški; Bratovska ljubezen, Mladi Vukásovič, cesar Jožef II., Lavdon, lep vzgled, ljubezen do domovine, cesar Franc Jožef in ribičev sin.

V IV. oddelku poučuje se v tednu po $\frac{1}{2}$ ure, torej mej šolskim letom 20 ur; obravnava se sledeča tvarina po „Tretjem Berilu“: odgoja Špartanske mladine, Špartanke, o vitezi, Babenbergovci v Avstriji, Rudolf in Otokar; Štefan, kralj ogrski, bitva na

moravskem polji, bitva pri Mohači, Turki pred Dunajem, princ Evgen, cesarica Marija Terezija; smrt Marije Terezije, cesar Jožef II., cesar Franc in nadvojvoda Karol, cesar Franc Jožef I., cesar in država = kot pouk o ustavi.

Nerazdeljena enorazredna ljudska šola.

II. oddelek po $\frac{1}{2}$ ure v tednu = 20 ur mej šolskim letom.

V tem oddelku naj se poučuje zgodovinska tvarina iz III. oddelka enorazredne razdeljene ljudske šole.

III. oddelek po 1 uro na teden ali 40 ur zgod. pouka mej šolskim letom.

V tem oddelku poučuje se ona zgodovinska tvarina iz IV. oddelka razdeljene ljudske enorazrednice, čemur se še sledeče dodaja: Romul, ustanovitelj Rima, družinsko življenje starih Slovanov, Leonida in Špartanci pri Termopilah, Fabricij, knjigotiskarstvo, iznajdba smodnika, križarske vojske, nadloge tridesetletne vojne.

Dvorazredna ljudska šola.

I. oddelek II. razreda po 1 uro v tednu = 40 ur v šolskem letu.

V tem oddelku naj se poučuje ona zgodovinska tvarina iz III. oddelka enorazredne razdeljene ljudske šole sè sledečim dodatkom: Pripovedka o Landeškem gradu, Vrsko jezero; mladost Aleksandra Velicega, Rimski cesar Tit, stari Slovani, hiše starih Slovanov; Atila, Belizar, ustanovljenje gototanskih vojvod.

II. oddelek v II. razredu, po 1 uro v tednu = mej šolskim letom 40 ur.

V tem oddelku naj se obravnava ona tvarina iz III. oddelka nerazdeljene enorazredne ljudske šole.

Menim, da bi ta podrobni učni načrt za razdeljene in nerazdeljene kakor tudi za dvorazredne ljudske šole v tem okraji gledé postavnih zahtev in krajnim razmeram pri pouku v realijah popolno zadostoval.

Najnovejša ukaza naučnega ministra.

Minister za uk in bogočastje je gledé učnih knjig in učil, kakor tudi gledé knjižnic za učence izdal do vseh deželnih šolskih oblastev naslednja ukaza:

I.

O razmerah, katere so se v literaturi šolskih knjig razvile, čujejo se delj časa splošne pritožbe. Posebno je tudi — brez ozira na oškodovanje pouka — revnejši del prebivalstva s tem materijelno zadet. Pridržim si na tem polji ukreniti obširne naredbe, katere bodo ugajale načelu napredujočega zboljšanja učnih knjig ter odpravile nekatere zlorabe, a najprej zaukazujem naslednje:

1. Učiteljsko osebje vseh ljudskih in srednjih šol se ima strogo opozoriti na ukaze in naredbe, katere se tičejo aprobacije in rabe učil, in dolžnost je dotičnih šolskih vodij in ravnateljev pod osebno odgovornostjo, da se natanko po njih ravna.

2. Posebno se ima zabraniti vsaka nepotrebna zmena učnih knjig na srednjih šolah, in vsaka zmena se mora strogo omejiti na najbolj nujno potrebne slučaje.

3. Niti učitelj, niti ravnatelj, niti učiteljski zbor ljudske ali srednje šole ne sme od učencev terjati, da si poleg knjig, katere so za pouk nepogojno potrebne, naročijo še druge knjige ali učne pripomočke. Sploh naj se strogo gleda na to, da se učencem prihranijo vsi neopravičeni troški za učne pripomočke ter da se na srednjih šolah vpliv, katerega ima učiteljsko osebje na naročevanje pomočnih knjig, ne zlorabi.

Deželna šolska oblastva naj gledajo na to, da vsi deželni, oziroma krajni šolski nadzorniki čuvajo izpolnvanje teh določil ter stopijo vsaki zlorabi z vso odločnostjo in strogostjo nasproti.

II.

Večkrat se je prigodilo, da so se v knjižnicah za učence ljudskih in srednjih šol našle knjige, katere niso bile samo zaradi vsebine neprimerne smotru izomike in vzgoje mladine, marveč naravnost škodljive.

Da se takim obžalovanja vrednim prikaznim konec storí, zaukazujem, da se šolski vodje in ravnatelji ljudskih in meščanskih šol zopet opomnijo na tukaj uradni ukaz z dné 3. januarija 1882., št. 13456 ex 1882, tičoč se nadziranja in rabe šolskih knjižnic na ljudskih in srednjih šolah, in da se jim, kakor tudi ravnateljem srednjih šol, storí v dolžnost, da vse knjige, katere so v šolarski knjižnici njihovemu vodstvu izročene šole, v kolikor se to ni uže zgodilo, kakor tudi v bodoče tej knjižnici pripale tiskovine (podobne) natanko pregledajo ter skrbijo za to, da se vse knjige, katere bi po svoji vsebini bile v patrijotičnem, verskem ali nraevskem oziru sumnjive, takoj odpravijo, oziroma se ne vzprejemajo.

Vodje in ravnatelji imajo pravico, pri pregledovanji poslužiti se njim podanega učiteljskega osebja.

Vsak učitelj je gledé vsake po njem pregledane knjige s svojim podpisom v knjižničnem zapisniku, dodavši datum izvršivšega se pregleda porok za to, da vsebina knjige ne nasprotuje nobeni gori omenjenih točk.

Za ta pregled, za katerega natančno izvršitev so osebno odgovorni ravnatelji in šolski vodje, določiti se ima posamičnim šolam primeren obrok, in sicer najdalje do 1. maja 1886. l.; po preteku tega roka imajo o izvršitvi poročati šolski oblasti. („Lj. L.“)

Naredba c. k. deželnega šolskega sveta kranjskega o za- branenji razširjenja nalezljivih bolezni v šolah.

Na podlogi tega, kakor je slavno c. k. ministerstvo za bogočastje in uk v porazumljenji s slavnim c. k. ministerstvom notranjih zadev z ukazom z 20. nov. 1884. l., št. 17748, razglaša se sledeča naredba, da bi se v šolah zabranjevale in ne razširjevale nalezljive bolezni:

1. Voditelj šole mora najskrbneje nadzorovati zdravje pri mladini v šoli, katerega mu je izročena, da jo vodi.

2. Vsak učenec, kateri je bolan na kaki nalezljivi bolezni (na garjah, na nalezljivem očesnem unetji, na kozah, škrlatinki, osepnicah, oslovskem kašlju, davici) ne sme v šolo hoditi toliko časa, dokler z zdravniškim spričevalom ne dokaže, da sme zopet v šolo hoditi tako, da to drugim učencem ne škoduje.

3. Ravno tako ne smejo v šolo hoditi učeče osebe in učenci, ki živé in stanujejo v isti družini vkup s kako osebo, obolelo za kozami, škrlatinko, davico in vročinsko boleznijo ali ki so v kaki dotiki, po kateri bi se bolezni nalezla in sicer toliko časa, dokler zdravnik ne potrdi, da smejo hoditi v šolo tako, da to učencem za nalezljivost ni nevarno.

4. Voditelj ljudske šole ima dolžnost, da vselej, kadar kak učenec ali učenka, obolí za kako boleznijo, ki so imenovane zgoraj pod št. 2., takoj naznani krajnemu šolskemu svétu, čegar naloga je, da brez zamude potrebno ukrene in o tem nemudoma poroča.

okrajnemu šolskemu svétu, da ta po potrebi daljno ukrene. Ako se nahaja taka bolezen pri učencu ali učenki meščanske šole, ima to njeno ravnateljstvo takoj naznaniti okrajni šolski oblasti. Ravnatelji srednjih šol in izobraževališč za učitelje in učiteljice imajo vsak slučaj takega obolenja učenca ali gojenca in to v Ljubljani mestnemu magistratu, v drugih krajih pa občinskemu predstojniku in ob enem okrajnemu glavarstvu naznaniti, da ta daljno potrebno ukrene.

5. Ako bi se po izreku zdravnikov obolevanje mej šolsko mladino istega kraja nalezljivo širilo in postalo epidemično, tedaj pa sme s porazumljenjem poklicane zdravstvene oblasti pri ljudskih in meščanskih šolah okrajna šolska oblast, pri drugih pod neposrednim nadzorstvom deželnega šolskega svéta stoječih učnih zavodov voditeljstvo njihovo s pritrjenjem deželnega šolskega svéta ukreniti, da se posamezni razredi ali vsa šola zaprè.

6. Voditelj šole ima dalje dolžnost, da pazi, je li se pri onih, ki bivajo v šolski hiši, ne nahajajo boleznini omenjenih vrst. Posebno je gledati na to, da šolski služniki, bivajoči v šolski hiši, takoj naznanijo voditeljstvu, ako bi v hiši kdo obolel za tako boleznijo. V vsakem takem slučaju ima voditelj v porazumljenji s postavljeno javno zdravstveno oblastjo nagloma potrebno ukreniti, da se tak bolnik odpravi iz hiše in tako zabrani, da se nalezljiva bolezen mej šolsko mladino dalje ne širi. Ako bi po zdravnikovem mnenji ne bilo dopustljivo, da bi se tak bolnik iz šolske hiše odpravil in ako bi tudi drugače ne bilo mogoče šolske mladine odločiti od boleznini, naj se šola zaprè, ter naj se to takoj naznani okrajni šolski oblasti oziroma deželnemu šolskemu svétu, da to odobri. Preden se šola zopet odprè, mora se po naredbi deželnega predsednika kranjskega s 24. avgusta 1885. l., št. 7926 (d. z. list VI., št. 11.), praviloma raztrovati. Sredstva za-to so tako spravljati, da se ne morejo zamenjati ali zlorabiti in da otroci ne morejo do njih.

7. Učencem se mora zeló prepovedovati, da ne hodijo v taka stanovanja, v katerih so nalezljive boleznini in pa v one prostore, v katerih ležè mrličii, ki so umrli za takimi boleznimi.

8. Ne sme se dovoljevati, da bi se učenci udeleževali pri pogrebih onih, ki so umrli za boleznimi, ki so nalezljive.

9. Odstavki 2., 3., 7. in 8. pričujoče naredbe morajo se po vseh šolskih razredih razglaševati vse leto začetkom šolskega leta in pa, kadar bi nastala epidemična bolezen.

10. Pričujoča naredba veljá tudi odgojilnicam za otroke in za otročje vrte.

11. Poleg te naredbe so še veljavne določila stalnim komisijam za zdravstvo v ljudskih in meščanskih šolah in pa za zdravniško šolsko nadzorovanje s 24. avgusta 1877. l., d. z. l. 13.

Človek,

v pogledu na njegovo telo in dušo s kratkim návodom,
kakó si ohraniti in utrditi zdravje.

(Za šolo in dom sestavil **Janko Leban.***)

III.

Kratek návod, kako si ohraniti in utrditi zdravje.

§. 1.

Telesno in dušno zdravje (dušni mir).

Ako človeški udje ne občutijo nobene bolečine in opravke, njim namenjene, lahko pravimo, zvršujejo, potem da je človek telesno zdrav, da ima telesno zdravje.

*) Glej lanski tečaj „Učit. Tov.“!

Na duši je pa človek takrat zdrav, ako razum gospoduje njegovim strastem, ter človeka pri njegovih delih le čednosti vodijo. O takem človeku pravimo, da ima dušno zdravje ali -- dušni mir.

Blagor človeku, ki je zdrav na duši in telesu! Kajti mej vsemi darovi, kar jih je prejel iz vsemogočne Stvarnikove roke, nij ga večega darú od zdravja! Zdrav človek je ob trdi skorji kruha in ob vodi zadovoljnejši in veselejši, nego bolni bogatin pri vsem svojem srebru in zlatu! Ali pa tudi more imeti bolni bogatin od svojega premoženja kak užitek? Ne! Brez zdravja nij zadovoljnosti, nij veselja, nij sreče! Bolni človek ne more vršiti opraviil svojega stanu, on ne more koristiti človeški družbi; premnogokrat je celó v nadlogo drugim ljudem! Po tem takem je čisto vtemeljeno, če si drug družemu voščevamo zdravje, rekajoč: „Zdrav bodi! Zdrav ostani! Na zdravje! Zdravstvuj!“ i. t. d., saj boljšega od zdravja si nihče želeti ne more!

§. 2.

Bolezni, telesne in dušne v obče.

Kakor sploh vse na svetu, to si tudi zdravje moremo uničiti popolnoma ali vsaj deloma. Čestokrat se to zgodi vsled božje volje, največkrat pa vsled lastne naše krivde! Ker je pa zdravje najboljše blago na zemlji, treba, da si je znamo varovati in uterjevati. Nauk, ki nas tega uči, zove se „zdravoslovje“.

Bolezni telesnih je neizmerno veliko. Dušne bolezni so — strasti in greh. Prve so iz začetka neznatne in se lahko zatró; kasneje pa strašno narastejo in se ne dadó iz lehka uničiti. Ako smo grešili, ovadi, to našemu razumu vest, nepodkupna naša čuvarica. Blagor človeku, ki posluša glas svoje vesti! Kes in trdna volja, sta krepka bojvnika in lečnika zoper greh, katerega po večem zmagata. Nesrečen je človek, komur je blažena čuvarica — vest zaspala; on pravno niže in niže pada, dokler ne strmoglavi v časno in večno pogubo!

„Poslušaj svojo vest zvestó,
Vodila vedno prav te bo;
Srcé, ki čisto vest imá,
Je polno slada rajskega;
Nečista vest pa vedno sklí,
Pokoja nema dní, nočí!“

§. 3.

Kako si ohraniti zdravje?

Človeku veva narava in vera, da si skuša ohraniti zdravje. Zdravje si ohranimo v obče: 1) Ako pazimo na posamične telesne dele. 2) Ako primerno telovadimo in počivamo. 3) Ako uživamo čist zrak. 4) Ako skrbimo za snažnost telesa (umivaje in kopaje se) in ako si čistimo oblačila. 5) Ako pazimo na stanovanje. 6) Ako uživamo primerne jedi in pijače. 7) Ako pravilno hodimo na svojo potrebo. 8) Ako pravilno spimo. 9) Ako se primerno oblačimo. 10) Ako krotimo in zmanjšujemo svoje strasti — ako si znamo pridobiti dušni mir.

§. 4.

Kako paziti na posamične telesne dele, na čutila, na oči (vid), ušesa (sluh)?

Potrebno je, da na čutila posebno pazimo, ker so nežna in se zategadelj lahko poškodujejo.

Oči je pred vsem treba varovati od škodljive, slepeče, nenavadne in hitro se menjajoče svetlobe. Isto tako jih varujmo od prepaha, od pokvarjenega zraka, od praha, dima in od mokrih sopuhov, tudi prevelika pečna gorkota škoduje očem. Vrhu tega škodujejo jim oljnati in svečni sopari, kvari jih, ako se silimo gledati v mraku. Škodljivo je torej čitati v mraku, kakor se tudi oči pokvarijo, ako beremo v solnčnej ali mesečnej svetlobi. Pazi na to, da ne čitaš pri trpoleči svetlobi! Svetloba naj pri čitanji, pisanji i. t. d., pada zmerom od leve strani na tvoje delo! Ako so se ti oči unele, ne zavezuj jih, nego obsenčuj jih s primernim branilom. Ne mencaj in ne stiskaj si očij, ako ti je kaj va-nje prišlo, prizdigni le trepalnico. Pri izbiranji svojega poklica oziraj se tudi na oči, ker kdo je n. pr. podvržen očesni unetnici, ta nij za urarja i. t. d. Oči si krepíš, ako pogleduješ v lepo zeleno naravo in ako jih čestokrat spiraš s hladno čisto vodo.

Ušesa moramo vsak dan skrbno umivati, posebno zato, ker se v njihovih prebibih prav lahko nabira prah in druga nesnaga. Vrhu tega naj se ušesa tudi od znotraj snažijo; nabirajoče se „ušesno maslo“ je treba skrbno odstranjevati. Ako ti ušesa pri velikej vročini popokajo, ne rabi drugega zdravila kakor — hladno vodo. — Sluhu škoduje sprideni zrak, prah in nenavadni močni pok ali zvok. Varuj ušesa tudi od prehlada! Zamaševati si ušesa kaže le onim, ki so izpostavljeni velikemu pokanju, n. pr. vojakom topničarjem.

(Dalje prih.)

D o p i s i.

Iz Gradca. Naš c. k. deželni šolski nadzornik gosp. Aleksander Rožek dobil je red železne krone tretje vrste v priznanje njegovega mnogoletnega odličnega službovanja.

Iz Celovca. (Uredništvo in založništvo »Kresovo« v Celovci) izdalo je do svojih naročnikov in do slovenskega razumništva naslednje naznanilo:

Z današnjim snopičem končamo peti letnik svojega lista. V preteklih teh letih se je naše slovstvo lepo razvijalo in reči smemo, tudi krepko povzdignolo. Ali pri tem opazujemo, da se med naše razumništvo pošilja večinoma le lahko — leposlovno — berilo, a na znanstvo pa se malo da ne popolnoma pozablja. In vendar nam je znanstvene literature neobhodno potreba, ako hočemo, da ne ostanejo naši klici po domačih srednjih šolah brezuspešni.

Ta nedostatek se v naši književnosti živo občuti. Mi smatramo tedaj za svojo domovinsko dolžnost, da poskusimo po mogočosti tej potrebi ustreči. Zatorej se obračamo do vseh razumnikov, katerim je do tega, da se širi in pospešuje med nami tudi znanstvena literatura, s sledečim naznanilom: »Kres« se pretvori s šestim letnikom v znanstven list.

Izhajal bode kot četrtletnik koncem vsakega četrtletja v zvezkih, najmanj po šest tiskanih pól obsegajočih, v dosedanjej »Kresovej« obliki. Obširnega programa nam ni treba razvijati. List bode gojil kolikor mogoče vse znanstvene stroke, a pri tem se vzlasti oziral na naše domače potrebe.

Pričakujemo, da mu ostanejo vsi dosedanji naročniki zvesti podporniki in prijatelji. Ako se število njegovih prejemnikov pomnoži, tedaj se bode primerno tudi listu povečal obseg. Vse delavce na znanstvenem polji pa prosimo, naj nam pošiljajo svoje proizvode, da pokažemo skupno zvananjemu svetu, koliko premore naše razumništvo v raznih znanstvenih strokah. Vsak si naj smatra za svojo čast in dolžnost, osvedočiti sosednji omikani svet, da je naš jezik že toliko uglašen in dovršen, da lahko v njem brez vsake zapreke gojimo višjo znanstveno literaturo.

Cena listu je za celo leto 3 gold. brez znižane cene. Kdor naroči skupaj 12 izvodov, dobi enega povrh. Naročnina naj se pošlje tiskarni družbe sv. Mohorja vsekako do 15. marca l. 1886., da vémo, koliko iztisov je treba napraviti. Na neplačnike se pri razpošiljanji ne bode oziralo.

Prvi zvezek VI. letnika izide koncem meseca marca 1886.

V Celovci, 1. decembra 1885.

*Uredništvo in založništvo
„Kresovo“.*

Iz Ambrusa. (Zahvala.) Slavno društvo »Národná Šola« je zopet letos šoli v Ambrusu podarila mnogo različnega šolskega blaga. Za te darove se v imenu šolske mladine priščno zahvaljuje

Janez Jarem,
učitelj.

Od Kolpe. Knjige družbe »sv. Mohora«, katerih vsako leto željno pričakujemo in s katerimi se množé naše šolske knjižnice, dobil sem pred malo časom v roke. Kakor je zapovedano, da se mora vsaka knjiga, koja se uvrsti v šolsko knjižnico, prečitati in oceniti, začel sem tudi jaz s tem delom, ali osupnila me je pisava, ko čitam v »Slov. Večernicah« (v 39. zvezku) povest »Dora«, spisala Pavlina Pajkova, kajti v tem proizvodu so odlomki, koji se bi pristovali nesramnim romanom, ne pa knjigi, ki jo čita na tisoče ljudstva razne starosti in omike. Gledé pisave in vsebine ne govorim dalje, ker to prepuščam bolj spretnemu peresu, a samo nekaj je, kar me bôde, in česar tû omenjam. — Na strani 38., 39. in 43. imenovanih »Večernic« čita se tudi o osebi učiteljevi; kaj se čita, ne ponavljam, saj itak ima skorom, da vsak učitelj letošnje »Večernice«, in si bode lahko pogledal ter gotovo razžaljen knjigo v kot vrigel. Vprašam le: More li pisateljica, sproga učitelju (profesorju) tako popisavati učiteljsko osebo, kakor jo popisujejo škandalozni nemški listi, koje je že davno učiteljstvo obsodilo? Si bode z tacimi proizvodi vrla družba sv. Mohora pridobila prijateljev mej slovenskim učiteljstvom, ki jo je do zdaj vedno podpiralo in priporočevalo? So li taki malovredni proizvodi za kako šolsko ali učiteljsko knjižnico? Jaz mislim, da ne, in tako mislijo gotovo tudi drugi tovariši z menoj. Ni nas volja, da bi šolske in učiteljske knjižnice polnili in tudi ljudstvu priporočevali take knjige, v katerih se o naši osebi piše tako zaničljivo kakor o najslabšem postopaču. Taki osramotilni spisi pa nas toliko huje zbadajo, ker se je v dozdanih slovenskih knjigah o osebi učiteljevi vedno častno in pošteno lepo pisalo. (Glej »Zlata Vas«, »Slomšekove Drobtnice«, »Blaže in Nežica«, »Šmidove spise« i. dr.)

Ksaverij.

Iz Kamenika. C. k. ministerstvo za bogočastje in uk je odobrilo pravila obrtnijske napredovalne šole v Kameniku in ji je tudi užé nekatera učila prepustilo. Od leta 1886. bode ta šola tudi dobivala podporo.

Iz Bevk. (Zahvala.) Slavno društvo »Národná Šola« blagovolilo je poslati naši šoli obilico raznovrstnega šolskega blaga. V dolžnost si štejeva, da izrekava za ta blagodušni dar imenovanemu društvu spodobno zahvalo.

Ivan Perko,
načelnik kraj. šol. sveta.

Fran Stojec,
ekskur. učitelj.

Iz Postojine. — Gledé obdaritve revnih šolarjev z zimsko obleko se sme po vsej pravici Postojina takoj za Ljubljano uvrstiti. Užé nekaj let prirerajo milosrčne goepé Postojinske v ta namen tombolo, in tudi letos napravile so milosrčne gospé, na čelu njim gospá nadžupanja Josipina Vičič-eva, v dan 22. novembra tombolo, pri kateri se je nabralo ravno 100 gld. čistega dobička in drugih 100 gld. darovali so pa dobrotniki revne šolske mladine. — Na sv. Miklavža dan se je obleka delila. Koj po popoldanski službi Božji zbralo se je v sobi dekliske šole mnogo odličnega in prostega občinstva. Vsakdo je stermel, ko je vstopil v šolsko sobo, zagledavši pred sabo krasno odičeno in s 142 lučicami razsvetljeno »božično drevo«, v jerbasih polno jedil za otroke in po mizah pa močno in lepo obleko za 52 otrok.

Otroci so zapeli več lepih slovenskih šolskih pesem. Po končanem petji razloží naš visokochastiti gospod dekan pomen svečanosti, spodbuja otroke, da bi bili hvaležni in sicer tako, da bi molili za vse dobrotnike ter ubogali radi svoje stariše in učitelje. Potem razdelí gospod dekan obleko in po vrhu dá še vsakemu otroku zavitek fig, rožičev i. t. d. — in tako bode dan sv. Miklavža naši ubogi mladini vedno v blagem spominu. — Vzvišeni zapisal je pa gotovo vse dobrotnike v knjigo dobrih del usmiljenja.

—mn—

Iz Železnikov. Praznovanje Imedana presvetle cesarice Elizabete. (Zakasnjeno.) Od dolgih let sem obhaja naša šola redno vsako leto god presvetle cesarice in preblage deželne matere Elizabete po mogočnosti slovesno in pristojno. Tudi letos nismo v tem zaostali, marveč potrudili smo se, da smo obhajali ta praznik tako slovesno, kolikor skromne moči na deželi dopustijo. Morda se mi bo očitala lastna hvala, ako v »Tovarišu« o tem kaj zapišem; živemu človeku se namreč na svetu marsikaj pripeti, in meni se je letos res že nenavadno veliko. No! — ako se komu ravno zljubi, vzeti tudi ta moj dopis »na rešéto«, naj se mu ohladi serce; jaz pa vender rad povem, kako smo god presvetle cesarice obhajali. Na predan je bilo vsej šolski mladini napovedano, da se more naslednje jutro ob $\frac{3}{4}$ 8 sniditi praznično oblečena v šoli. Za slavnost je bila učna dvorana primerno nakitjena. Sprednja njena stena ozališana je bila z veliko doprsno sliko presvetle cesarice v širokem zlatem okviru. Nad glavo

bila sta vravnana gerba avstrijski in deželni. Na vsaki strani slike obešen je bil zali venec iz ponarejenih živo-barvnih cvetic; naprej od teh vencev pa so bile v simetrični meri razpostavljene zastave: pri desni strani: cesarska (črno-rumena); bavarska (višnjevo-bela); národna (belo-modro-rudeča) in belgijska (črno-rudeče-rumena). Pri levi strani pa: avstrijska (belo-rudeča), papeževa (rumeno-bela), národna in belgijska (barve glej zgoraj). Ob 8. uri šla je mladina paroma z šolsko zastavo, (ki je bila letos o prazniku presv. rešnjega Telesa lepo popravljena), v cerkev k sv. maši, katero so opravljali č. g. župnik. Po sv. maši se je vrnila mladina zopet paroma nazaj v šolo, ter zasedla svoja mesta. Opravi se najpred navadna šolska molitev; potem se v primernem govoru razloži mladini pomen slavnosti; omenjajo se nekatere mične dogodbe iz življenja presvetle cesarice; — dalje razloži se pomen zastav, ki so kinčale cesarično sliko; poslednjič pa se narekuje mladini primerna molitev za telesni in dušni, za časni in večni blagor visokorodne gospe in cesarice. Trikratnemu krepkemu slavo-klicu »Živila!« pridružil se je po običaju naših severo-slovanskih bratov tudi še trikratni: »Mnoga leta, mnoga leta, na mnoga leta!« K sklepu se je navdušeno zapel še prvi in zadnji odstavek cesarske pesmi; mladina obdarovala se je vsa z raznimi malenkostmi (šolsko robo), ter po sklepní molitvi odpustila se domov. To bi se bilo zgodilo, ako bi tudi ravno četrtek ne bil; kajti učitelj, ki bi nedolžni mladini taki dan ne privošil nekaljene prostosti, ne bi imel pravega pojma o patriotizmu. *Jos. Levičnik.*

Iz Ljubljane. Poziv. Eden glavnih namenov patriótičnega deželnega pomočnega društva za Kranjsko v mirnem času je, društvena sredstva posebno z nabiranjem novih društvenih udov povzdigovati, da se potrebne priprave užé v mirnem času storijo in da se v slučajih vojske mnogoterim zahtevam, katere se društvu stavijo, tudi zadostiti more. — Z ozirom na bližajoče se novo leto 1886. se tedaj vse patriótično misleče in radodarno prebivalstvo Kranjskega in posebno prebivalstvo deželnega glavnega mesta Ljubljanskega uljudno pozivlje, patriótičnemu deželnemu pomočnemu društvu za Kranjsko kot podporni ali redni udje pristopiti in na ta način delavnost tega društva dejanski podpirati.

Redni udje so po društvenih pravilih one osebe ali korporacije, katere se zavežejo vsaj dva goldinarja na leto plačati ali pa pri društvenem vodstvu glavnico, katere dohodki vsaj toliko znašajo, kolikor najmanjši letni donesek (2 gold.) s odmeno vložé, da se ta glavnica pri društvu trajno in koristno naloži.

Podporni udje so one osebe ali korporacije, katere društvu podporo v novcih, vrednostnih papirjih ali v tvarinah vsake verste za društvene namene dajo, ne prevzamši trajnih dolžnosti rednih udov.

Ustna ali pismena naznanila vzprejema društveno vodstvo na Bregu št. 6. v 1. nadstropji ali pa tudi vsak posamezen ud društvenega odbora.

Društveno vodstvo.

— Iz sej c. kr. deželnega šolskega svéta v 26. dan nov. in 17. dec. preteč. l. Reši se več prošenj za oprosténje od šolnine. — Nekaterim ljudskim šolam (v Planini, na Vojškem, Cérknici, v Cerkljah), dovoljuje se poludnevni pouk. — Dva ljudska učitelja prestavljena sta iz službenih obzirov. — Oddajo se službe: nadučiteljeva v Bohinjski Bistrici, I. in II. služba za učiteljici na dekliški šoli v Ribnici, v Radovljici in Sodražici. — Določi se, da se bode z začetkom šolskega leta 1886/87. dvorazredna ljudska šola v Šiški razširila v trirazredno. — V Tomišelji (blizo Iga pri Ljubljani) ustanovila se bode ekskurendna šola. — Gosp. Jarneju Babniku, župniku na Dobrovi, izreče se pripoznanje zaradi zaslužnega truda pri razširjanji tamkajšnje ljudske šole. — Ukrene se potrebno o novi šoli na Homci (pri Kameniku). — Sklene se o ustrahovalni preizkavi pri dveh nadučiteljih. — Poludnevni pouk v Slavnini se dovoli. — Oddajo se službe: nadučiteljeva pri Sv. Petru (pri Postojini), učiteljeva pri Sv. Jakobu poleg Save, prva in druga služba na novi dekliški šoli na Vrhniku. — Nadučiteljevo službo v Slavnini bode c. k. okrajni šolski svét začasno oddal. — Reši se več prošenj za oprosténje učnine in prošenj za nagrade.

— Podpore za zgradbe ljudskih šol na Kranjskem. Deželni zbor dovolil je podpore iz deželnega zaklada za zidanje sledečih ljudskih šol: po 500 gold. za šole v Strekljevci in Gribljah Črnomaljskega okraja, — po 400 gold. v Velikem Gabru, v Božakovem, v Starem Trgu, Dobernicah, — po 300 gold. v Cérknici, na Dobrovi, v Spodnjem Logatecu, v Trzinu, na Jesenicah na Gorenjskem, Sv. Ano pri Trziči — po 200 gold. v Hohenegu, Petrovi Vasi, v Smedniku, v Črnem Vrhu, v Doblícah, v Kropi, — po 100 gold. v Trpčanah in Kuteževi, v Zgornjih Pirnicah, v Prežganji, v Dolenjem Semenu. Vse podpore znašajo 6000 gold. Ravno toliko dovolila je kranjska hranilnica leta 1885. podpor in sicer za šole: Bojanec, Spodnji Logatec, Strekljevec, Petrova Vas po 500 gold., Prežganje 400 gold., Smedlednik, Zgoranje Pirniče, Veliki Gaber, Trzino, Rudolfovo po 300 gold., Hrušico, Črni Vrh, Sv. Mihael pri Žužemperku, Toplice pri Rudolfovem, Božakovo,

Stari trg Črnomaljskega okraja, Griblje po 200 gold., Jesenice, Vrbovo, Dolenji Zemon, Dobernice, Sinji Vrh pri Črnomlji po 100 gold. Kranjska hranilnica bode tudi za leto 1886. dovolila 6000 gold. podpore za zidanje šolskih poslopij.

— Znanstveno-zabavni večeri »Slovenskega učiteljskega društva« veselo napredujejo. V 2. dan t. m. bil je na ogled razpostavljen novi Švastalov dekadni računski stroj, o čigar rabi pri poučevanju je govoril in dejansko razkazoval g. Jan. Krulec. (Več o tem zanimljivem računskem stroji bomo kasneje govorili.) Društvo je najelo in v društveno sobo postavilo dober glasovir, kateri bode v družbi izvrstnih pevskih in igralnih moči društvenim večerom dobro ugajal. V 16. dan preteč. m. je c. kr. okrajni šolski nadzornik g. A. Žumer popisaval letošnjo razstavo šolskih učil v Celovci. Vse domače gg. ude »Slovenskega učiteljskega društva« uljudno vabimo k tem znanstveno-zabavnim večerom.

— Opravilna doklada na enorazrednicah (po 30 glđ.) se bode, kakor se sliši, Kranjskim učiteljem dovolila. To bi bil tedaj prvi korak, ki ga bode zdanji sl. deželni zbor storil za izboljšanje učiteljskih pravnih razmer.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na čveterorazredni ljudski šoli v Krškem IV. uč. služba (za trdno). Prošnje vzprejema c. k. okrajni šolski svet v Krškem en mesec od 4. dec. preteč. l. — Na čveterorazredni ljudski šoli v Vipavi III. uč. služba s 450 gold. letne plače (oziroma s stanovanjem). Prošnje c. k. okrajnemu šolskem svetu v Postojini do 15. januárja t. l. — Na enorazredni ljudski šoli v Podkrajju s 500 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje pri c. k. okrajnem šolskem svetu v Postojini do 15. febr. t. l. — Na dvorazredni ljudski šoli v Moravčah II. učiteljska služba s 400 gold. letne plače, za trdno, ali začasno. Prošnje c. k. okrajnemu šolskem svetu v Kameniku do 15. jan. t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Za trdno sta postavljena gosp. Miha Kalan, nadučitelj v Šent-Petru (na Kranjskem) in gosp. Fran Galè, učitelj pri Sv. Jakobu poleg Save. — Na novoustanovljeno dekliško šolo na Vrhniki prideti: Gospđc. Ivana Vidic, učiteljica v Metliki in gospđc. Ana Pour, učiteljica v Moravčah.

Prošnja. G. g. učitelje, ki so udje c. k. okrajnih šolskih svetov, uljudno prosimo, da nam blagovoljno naznanjajo začasne »premene pri učiteljstvu«.

Vabilo k naročevanju

† „Učiteljskega Tovarisha“ za novo leto 1886. †

„Tovariš“ še enkrat prosi vse slovenske učitelje in učiteljice, domoljube in vse, ki jim je mar domače šolstvo, da bi umstveno in tvarno podpirali naše podjetje in trud, ter si obilno naročevali naš list. Tudi vse zaostale g. g. naročnike še enkrat uljudno prosimo, da bi nam obljubljeni naročnino poslali. — Prvi list pošiljamo še vsem dozdanjim g. g. naročnikom in tudi še nekaterim drugim na ogled.

„Učiteljski Tovarish“ stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold 50 kr.
Naročnino vzprejema Milic-eva tiskarna, dopise pa uredništvo.

Uredništvo in založništvo.

Listnica uredništva. Vsem blagim sotrudnikom in prijateljem, ki nam voščijo srečno novo leto, se presrčno zahvaljujemo in želimo: „Tudi vam vsem daj Bog veselo in zadovoljno novo leto!“ — G. J. D. v P.: Spis le zvršite; ugajal nam bode! Tudi za druge obljubljene spise Vam bomo hvaležni. — Vsem vrlim g. g. dopisovalcem: Presrčna hvala! — O: Pogledali bomo, kje zajec leži.

UČITELJSKI
TOVARIS.

List za šolo in dom.

Šestindvajseto leto.

1886.

Odgovorni urednik:

Andrej Praprotnik,

nadučitelj in voditelj z zlatim križem s krono za zasluge na I. mestni 5 razredni deški ljudski šoli, ud c. k. deželnega šolskega sveta in c. k. izpraševalne komisije za občne ljudske in meščanske šole v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnil in založil Rudolf Milic.

TOYARIŠ

By vs. 10. 10. 1888

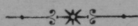
1888

1888

1888

Učiteljski

TOVARIŠ.

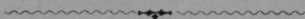

List za šolo in dom.

Šestindvajseto leto.

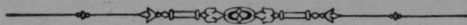
1886.

Odgovorni urednik :

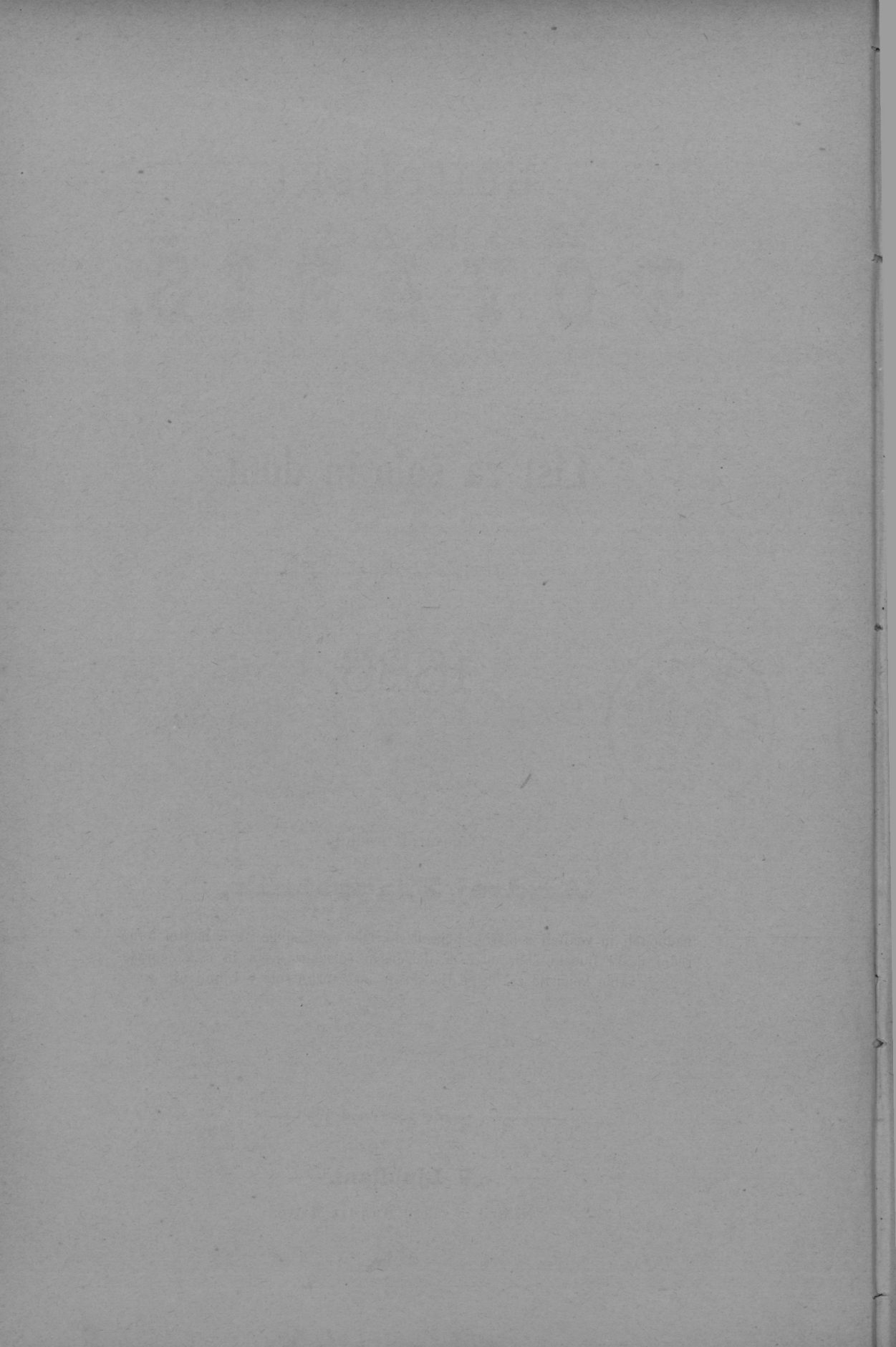
Andrej Praprotnik,

nadučitelj in voditelj z zlatim križem s krono za zasluge na I. mestni 5 razredni deški ljudski šoli, ud c. k. deželnega šolskega sveta in c. k. izpraševalne komisije za občne ljudske in meščanske šole v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnil in založil Rudolf Milic.

K A Z A L O.

I. Vzgoja in pouk.

- Učitelj in vzgoja — str. 1.
Navodilo za pouk v realijah — str. 6.
Človek v pogledu na njegovo telo in dušo s kratkim navodom, kakó si ohraniti in utrditi zdravje — str. 11., 27., 44., 59., 76., 92.
Domači učiteljski zbori — str. 33.
Svojstva dobrega učitelja — str. 49.
Sila duše — str. 65.
Poludnevni pouk — str. 72.
Iz šole za šolo — str. 73., 90., 108., 125., 140., 156., 172., 217., 247., 264., 280., 350., 365., 371.
Dejansko obrazovanje razuma — str. 97.
Avktoriteta in svojevolja v šoli — str. 106., 121., 136., 155., 167.
Razni otroci — str. 123., 137., 185., 214., 230.
Prirodna in umetna vzgoja — str. 145.
Vzajemnost vzgoje in zdravstva — str. 177., 194.
Jezikov uk v začetnici — str. 209.
Vzgleđ in duh časa — str. 225.
Nrvnost pri mladini — str. 242., 259., 274.
Kako bi se zboljšalo šolsko obiskovanje — str. 257.
Odlomki iz vzgojeslovja — str. 305., 321., 337., 353.
Nujnost vzgoje — str. 370.

II. Šolske postave in ukazi.

- Najnovejša ukaza naučnega ministra (gledé učnih knjig in učil) — str. 9.
Naredba c. k. deželnega šolskega sveta Kranjskega o zabranjenji razširjanja nalezljivih bolezen v šolah — str. 10.
Ukaz ministra za bogočastje in uk o pisnem gradivu — str. 44.

III. Književstvo in šolska učila.

- Prvo berilo in slovnica za slovenske ljudske šole — str. 17., 35., 51.
Švatalov „dekadni računski stroj“ — str. 75.
Kratek navod o prvi pomoči pri nezgodah — str. 79.
Ljudska knjižnica — str. 79., 158.
Občna zgodovina (J. Jesenko) — str. 157.
Kurzgefasste Geschichte Krains (A. Dimitz) — str. 157.
Die landwirthschaftlichen Gesetze und Verordnungen des Herzogthums Krain (W. Linhart) — str. 157.
Zlatorog (A. Funtek) — str. 158.
Umetno ribarstvo (Iv. Franke) — str. 158.
Delavski prijatelj (Fr. Podgornik) — str. 158.
Knjižnica za učitelje (V. Z. Mařik) — str. 158.
Molitvenik (Fr. Marešič) — str. 158.
Kruh nebeški (J. Zupančič) — str. 158.
Cerkvene pesni (cecil. društvo za goriško nadškofijo) — str. 158.
Národne pesni (Hr. Valarič) — str. 158.
Kompas v ljudski šoli — str. 170.
Izgledi bogoljubnih otrok — str. 174.
Učbene knjige (iz najnovejšega zapisnika) — str. 188.
Slike iz otroškega življenja (A. Funtek) — str. 219.
Nazorni nauk v podobah — str. 219.
Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih. (Ivan Vrhovec) — str. 382.
Zabavna knjižnica — str. 382.
Letopis Matice Slovenske (Fr. Levec) — str. 382.
Življenje Marije in sv. Jožefa — str. 382.
Šmarnice ali Romanje v nebeško kraljestvo v Marjinem mesecu — str. 382.
Občna zgodovina — str. 382.
Slovenski Pravník — str. 382.
Slovenske večernice — str. 382.
Koledar za leto 1887 — str. 382.
Mestnofarna cerkev sv. Jakoba v Ljubljani — str. 382.
Bukve božje v naravi — str. 382.
Izidor, pobožni kmet — str. 382.
Priče Božjega bitja — str. 382.
Pesmaričica po številkah — str. 383.
Die wohllöbl. landesfürstl. Hauptstadt Laibach — str. 383.

IV. Razni spisi.

- K novemu letu — str. 1.
Knjiga Slovenska — str. 2., in potem v vsakem listu.
Slomšek kot pedagog — str. 4, 24, 42, 58, 70, 88, 104, 119, 134, 153, 166.
Kinežka deška šola — str. 26.
Potovanje učiteljevo — str. 34.
Dr. Lovrencij Kellner, katoliški pedagog — str. 86.
Družba v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem — str. 173.
Šolska letina — 232, 249, 266.
Pedagogiško društvo — str. 241, 254, 366.
Stalna razstava učil v Gradci — str. 250, 267.
Slomšek pa Pestalozzi — str. 273, 289, 307, 322, 339.
Glavna česka učiteljska skupščina v Pragi — str. 296, 313, 323, 345, 359.
Učiteljska zborovanja v Ljubljani — str. 315, 329, 347, 361.
Ivan Filipovič — str. 363.

V. Važniši dopisi.

- Iz Ljubljane (iz deželnega zbora: stanarinske odškodnine) — str. 30.
Iz Sežanskega okraja (učni načrt za realije) — str. 127, 142.
Z Goriškega — str. 189, 200, 233, 253, 299.
Iz Ljubljane (učiteljska konferencija mestnega okraja Ljubljanskega) — str. 207.
Od Kolpe (učiteljska skupščina) — str. 220, 233.
Iz Ljubljane (družba sv. Cirila in Metoda) str. 223, 255.
Iz Kočevskega (okrajna učiteljska konferencija) — str. 236.
Iz Kranjskega okraja na Gorenjskem (učiteljsko zborovanje) — str. 238.
Iz Krškega (učiteljska skupščina) — str. 269, 282.
Iz Novomeškega okraja (učiteljska konferencija) — str. 270.
Iz Postojine (okrajna učiteljska konferencija) — str. 283, 301, 316, 333.
Iz Gorenjskega (učiteljsko zborovanje) — str. 256, 302.
Iz Kameniškega okraja (učit. zborovanje) — str. 309.
Iz Primorja (opomin in prijazna beseda primorskim učiteljem) — str. 334.
Razpisi učiteljskih služeb — in premene pri učiteljstvu — največ v vsakem listu.

